

Innhold

Forord

Hvorfor en bok om PISA? 13

Innledning 16

Eyvind Elstad og Kirsten Sivesind

Del 1

PISA, internasjonale undersøkelser og utdanningspolitikken

KAPITTEL 1

OECD setter dagsorden 20

Eyvind Elstad og Kirsten Sivesind

PISA og styringsambisjoner i OECD 20

PISA og kvalitetsvurdering 21

OECDs råd for politikktutforming 24

Sammenhenger mellom utdanningskvalitet og økonomisk vekst . . . 27

Et europeisk utdanningsrom der Norge ikke er delaktig? 31

Spenningen mellom krav til publisering, forskningsdyder og klare råd 33

Konklusjon og behov for videre forskning 36

Referanser 37

KAPITTEL 2

PISA 42

Ulf P. Lundgren

Det kalla kriget 42

Effektivisering 43

Nya utvärderingsmodeller 45

En förändrad ekonomi – en förändrad politisk styrning 46

PISA 48

Kunskapssamhället och kontrollregimen 51

Referenser 51

KAPITTEL 3

Internasjonale storskalaundersøkelser: en sammenlikning av PISA, TIMSS og PIRLS 54*Eyvind Elstad*

Innledning	54
Likhetstrekk	56
PISA – kort fortalt	57
OECDs mål og konvensjoner	59
Hvorfor ble IEA til?	60
Den første forskerinitierte fasen av sammenliknende studier, 1959–1990	61
Reorganisering av IEA og framveksten av OECDs konkurrerende undersøkelser	62
OECDs arbeid med å utvikle indikatorer og storskalaundersøkelser	62
IEA etter 1995	64
Konklusjoner	65
Referanser	66

KAPITTEL 4

OECD: For en konservativ modernisering av utdanning? 69*Cecilie Haugen*

Sammendrag	69
Innledning	69
Teoretisk innramming	71
Dataanalyse og konklusjoner	72
Accountability	73
Autonomy	74
Choice	75
Konklusjon	75
Problemer med kontekstuavhengig forskning	76
Operasjonalisering	76
Mangel på kontekstsensitivitet	78
Mangel på eksplisitt teoretisering / eksplisitt politisk tilknytning	78
Språkbruk	79
Konklusjon	80
Referanser	80

KAPITTEL 5

PISA i lys av styringsteori	83
<i>Gjert Langfeldt og Nils Rune Birkeland</i>	
Sammendrag	83
Innledning	83
Samhørighet med ansvarsstyring	84
PISA og mediene: symbiose eller irrelevans?	86
Internasjonale rangeringer	88
Hva PISA ikke kan si noe om	93
Prestasjoner og styringslogikk	93
Hva kommer etter PISA?	94
Avslutning	96
Referanser	97

KAPITTEL 6

PISA i norsk offentlighet: politisk teknologi for styring og bebreidelsesmanøvrering	100
<i>Eyvind Elstad</i>	
Innledning	100
PISA som komparativt vendepunkt for utdanningspolitikk	101
Medieutviklingens betydning for utdanningspolitiske spørsmål	106
Påvirker den intensiverte medieoppmerksomheten om skole folks oppfatninger?	107
Hyppighet i bruk av referanse til PISA-undersøkelsene i norske stortingsmeldinger	107
Når mediene setter dagsorden: løfter, bebreidelsesmanøvrering og ansvarsforskyvning	108
Styring	109
Styringsmodeller	110
Styringsteknologi som finjustering av politikk: myte eller realitet?	110
I retning av en forhandlingsmodell for styring i skolesektoren og i samfunnet	113
Fra hierarkisk kommandostruktur for styring til strategisk spill og forhandling mellom interessenter	113
Medienes rolle i et forhandlingssamfunn	114
Bebreidelsesmanøvrering og utnulling av medansvar: Djupedals fall og Solhjells inntreden	116
Konklusjoner	117
Referanser	118

Del 2**PISA: mellom læreplan og evaluering**

KAPITTEL 7

PISA i Arkimedes' ånd: om vurderingers oppdrift i

utdanningssystemet	124
<i>Kirsten Sivesind</i>	
Sammendrag	124
Legenden om Arkimedes	125
Kunnskapens karakter og anvendelse	126
Typer kompetanse og innholdsdimensjoner i PISA	128
Situasjonen	129
De overordnede ideer og faginnhold	129
Hvordan måles literacy?	130
PISA og den klassiske læreplanen	133
Colemans badekar	136
Referanser	142

KAPITTEL 8

PISAs kompetanse og kritiske læreplanspørsmål 144*Erling Lars Dale*

PISAs naturfaglige kompetanse og dannelse gjennom vitenskap . .	144
Tre kompetanseområder	145
Dannelse gjennom vitenskap	146
Et kritisk spørsmål om naturvitenskapelig kompetanse og undervisning	147
Spørsmålet om strukturerte elevøvelser og elevens selvstendighet . .	149
Taksonomi- og kriterietenkning	150
Blooms taksonomi – en presentasjon og kritisk analyse	150
Den norske læreplanen	152
Kriterietenkningen i PISA-forskningen	153
Konstrukter om elevens holdninger	154
Videre arbeider med testkonstruksjoner	154
Konklusjonen	156
Referanser	156

KAPITTEL 9

Kompetanser for matematikkfaget i PISA og i norske læreplaner . 157*Gunnar Gjone*

Innledning	157
Internasjonal utvikling av matematikkundervisning	158

«Standards» i USA	159
Kompetansebegrepet	160
PISA-undersøkelsene	163
Hvordan matematikkfaget blir framstilt i PISA-prosjektet	164
Matematikkundervisningen i Norge	166
Matematikkfaget i norske læreplaner?	166
Norske læreplaner og PISA-prosjektet	167
Norske oppgaver til avgangsprøven i grunnskolen	168
Oppgave fra PISA-undersøkelsen	169
Sammenlikning av oppgaver?	169
Den videre utviklingen i Norge	170
Nasjonale prøver i regning	170
Kunnskapsløftet 2006 (Ko6)	171
Avsluttende kommentarer	174
Referanser	175
KAPITTEL IO	
Leseopplæring på ungdomstrinnet før og etter PISA 2000	176
<i>Lise Iversen Kulbrandstad</i>	
Innledning	176
«Å sette kvalitet på dagsordenen med basis i PISA-undersøkelsen»	177
Leseopplæring og læreplaner på ungdomstrinnet 1960–2000	179
Lesebegrepet i PISA 2000	184
Om begrepet reading literacy	184
Lesepotensial eller læringsutbytte?	188
Leseopplæring og læreplaner på ungdomstrinnet etter 2000	189
«Gi rom for lesing» – strategiplan i kjølvannet av PISA 2000	189
Lesing i Kunnskapsløftet	190
Behovet for flere innfallsvinkler. Noen avsluttende tanker	193
Referanser	194
KAPITTEL II	
Resultater som teller – Kunnskapskontroll og resultater i skolens århundre	199
<i>Harald Jarning</i>	
1988: Et kunnskapspolitisk hamskifte	199
Ulike tider – ulike resultater	200
I begynnelsen var eksamenskontrollen	202
Artium fra adgangskontroll til avgangsprøve	203
Fra overhøring til folkeskoleeksamen	203

Svenneprøve og fagbrev	204
Overgangseksamener – kontrollnøkler mellom utdanningsnivåer	205
Utenfor eliteutdanningsfeltet – eksamensfrie skoler	205
Kontroll gjennom tilsyn, sakkyndige råd og statistikk	206
Artiumsterskelens vokter – fra universitet til rådsorganer	206
Fag- og svenneprøver – Yrkesopplæringsrådet	207
Grunnutdanning – fra skoledirektører til folkeskoleråd	207
Systembygging og strid rundt overgangseksamener	207
Oppflytting og gjensittere	208
Tester og eksamensundersøkelser	209
Folkeskolen blir eksamensskole for alle	209
Resultatvurdering – kollegialt skjønn som kilde og feilkilde	210
Det lange utdanningsløpet – ny ramme for resultater og kontroll	212
Masseutdanning: felles skole og differensieringsmaskineri for alle	212
Ungdomstrinnet – den umulige oppgaven med kursplandelt karaktersetting	212
Mer omfattende og mindre synlig resultatkonkurranse	214
Dokumentasjon og informasjonssystem for flere nivåer og områder	215
Utdanningsvekst og kunnskapssparadokser	215
Kunnskapssammenlikninger og revisjonsstyring	217
Prestasjonsprinsipp og resultatvurderinger mellom kappestrid og kunnskapssolidaritet	218
Referanser	219

KAPITTEL 12

Den svenska skolans resultat. Från standardprov till PISA	222
<i>Christian Lundahl og Daniel Pettersson</i>	
Sammanfattning	222
Kunnskapbedømmning producerar resultat för teknisk och/eller symbolisk legitimitet	223
De första resultaten formerar ett sammanhållet utbildningssystem	224
Resultat av och för reformer	225
Skolans resultat blir föremål för kritik	227
Centrala resultatmått växer fram i syfte att följa grundskolereformen	228
Resultatmått och utbildningens mål närmar sig varandra	230
Resultat som kontroll	232
Resultat som globalisering	234
Sammanfattning och slutsatser	237
Referenser	239

Del 3**PISA og skolen**

KAPITTEL I3

Desentralisering og skoleprestasjoner 246*Berit Haug*

Sammendrag 246

Innledning 246

Skoleprestasjoner og skoleautonomi i Australia, Canada, Finland,
Norge og Sverige 248

Skoleprestasjoner 249

Skoleautonomi 250

Sammenheng mellom skoleprestasjoner og skoleautonomi 251

Prediksjon av skoleprestasjoner 253

Desentralisering av skolesystemer – veien å gå for økt kvalitet i
utdanningen? 254

Referanser 255

KAPITTEL I4

**Testmotivation och testprestation: Motivationsaspekter
i internationella kunskapsmätningar 258***Hanna Eklöf*

Testmotivationsbegreppet 259

Testmotivation i PISA – kan man lita på resultatene? 259

Empiriska studier av testmotivation 261

Sammanfattning och implikationer för PISA 264

Referenser 266

KAPITTEL I5

Elevstemmer fra PISA 2006 268*Therese Nerheim Hopfenbeck*

Sammendrag 268

Introduksjon 268

PISA-gjennomføringen i Norge 269

Metode 270

Utvalg 271

Observasjon 271

Elever som informanter 272

På hvilken måte har skolene forberedt elevene til å ta PISA-prøven? 272

Hvordan opplevde elevene å gjennomføre PISA-prøven? 273

Elevspørreskjemaet i PISA 276

Manglende motivasjon?	278
Referanser	279
KAPITTEL I6	
PISAs gyldighet blant skoleledere og lærere	281
<i>Astrid Birgitte Eggen</i>	
Sammendrag	281
Innledning	281
Begreper om gyldighet	282
Læreplan og vurdering	283
PISA: summativ eller formativ?	284
Empirisk ramme	285
Validitet som en sammensatt problemstilling	286
PISAs konsekvenser	287
Problemet er hva de blir brukt til!	287
Arbeidsplaner og læringsstrategier. «Men nå er det viktigste der, hva fører det til?»	289
PISA og læreplanimplementering	290
«Gjør vi jobben vår godt nok?»	290
«For vi har de rammene vi har, med de læreplanene vi har!»	290
«Jeg tror at noen nå må fortelle oss hvor vi skal ha fokus»	291
«Dette tar vi på alvor, dette gjør vi noe med»	292
PISA og identitetsdiskusjoner	292
Sammenfatning	294
Referanser	295
KAPITTEL I7	
Med rett til å prestere	298
<i>Kari Bachmann, Peder Haug og Randi Myklebust</i>	
PISA-indikatorer for sosial utjevning og sosial reproduksjon i skolen	299
Forskjeller mellom minoritets- og majoritetsspråklige	300
Nasjonale resultater	302
Spesialundervisning	304
Den norske klasseromsforskningen	305
Stor variasjon	306
Høyt aktivitetsnivå	307
Økt omfang av individuelt arbeid	307
Sammenhengen mellom klasserommet og PISA-resultatene	310
Det nye styringssystemets paradoksale konsekvenser	310
Tilpasset opplæring i et kategorialt dannelsesperspektiv	313
Referanser	315
Forfattere	318